

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті
Евразийский национальный университет им. Л.Н. Гумилева
L.N. Gumilyov Eurasian National University

«ЭКОНОМИКАЛЫҚ БЕЛГІСІЗДІК ЖАҒДАЙЫНДА ҚАРЖЫ-БАНК СЕКТОРЫН ДАМУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ҮРДІСТЕРІ»

атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
(10-11 маусым, 2022)

СБОРНИК ТРУДОВ

Международной научно-практической конференции
**«СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ
ФИНАНСОВО-БАНКОВСКОГО СЕКТОРА
В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ»**,
(10-11 июня, 2022)

PROCEEDINGS

of the International Scientific and Practical Conference
**«MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT
OF THE FINANCIAL AND BANKING SECTOR IN CONDITIONS
OF ECONOMIC UNCERTAINTY»**,
(June 10-11, 2022)

Нұр-Сұлтан/ Nur-Sultan, 2022

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМ. Л.Н. ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

**«ЭКОНОМИКАЛЫҚ БЕЛГІСІЗДІК ЖАҒДАЙЫНДА ҚАРЖЫ-БАНК
СЕКТОРЫН ДАМУДЫҢ ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ҮРДІСТЕРІ»**
Халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының
ЕҢБЕКТЕР ЖИНАҒЫ
(10-11 маусым, 2022)

СБОРНИК ТРУДОВ
Международной научно-практической конференции
**«СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ФИНАСОВО-
БАНКОВСКОГО СЕКТОРА В УСЛОВИЯХ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ»**
(10-11 июня, 2022)

PROCEEDINGS
of the International Scientific and Practical Conference
**" MODERN TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE FINANCIAL AND
BANKING SECTOR UNDER ECONOMIC UNCERTAINTY "**
(June 10-11, 2022)

Нур-Султан, 2022
Nur-Sultan, 2022

УДК 336.71
ББК 65.262.1 я73
Э 40

Рецензенты: Макыш С.Б., д.э.н., профессор, Евразийский Национальный университет им. Л. Н. Гумилева
Шаяхметова К.О., д.э.н., профессор, университет Туран-Астана

Редакционная коллегия

Насырова Г.А. - заведующая кафедрой «Финансы», д.э.н., профессор, Евразийский Национальный университет им. Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Жоламанова М.Т. - к.э.н., профессор, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Рахимжанова К.К. - доктор PhD, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Айтказина А.А. – преподаватель, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Мисник О.В. - докторант, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан
Керимкулова Д.Д. - докторант, Евразийский Национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Нур-Султан, Республика Казахстан

ISBN 978-601-337-682-0

«Экономикалық белгісіздік жағдайында қаржы-банк секторын дамытудың қазіргі заманғы үрдістері» халықаралық ғылыми-практикалық конференциясының еңбектер жинағы / Насырова Г.А. жалпы редакциясымен. - Нұр-Сұлтан: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2022. - 337 с.

Сборник трудов международной научно-практической конференции «Современные тенденции развития финансово-банковского сектора в условиях экономической неопределенности»/ под общей ред. Насыровой Г.А. - Нур-Султан: Евразийский Национальный университет им. Л. Н. Гумилева, 2022.- 337 с.

Proceedings of the International Scientific and Practical Conference " Modern trends in the development of the financial and banking sector under economic uncertainty "/Under the General editorship of Nasyrova G.A.- Nur-Sultan: L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2022. – 337 p.

ISBN 978-601-337-682-0

УДК 336.71
ББК 65.262.1 я73

© Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2022
© Евразийский национальный университет им. Л. Н. Гумилева, 2022
© L.N. Gumilyov Eurasian National University, 2022

- поддержка импортозамещающих конкурентоспособных производств и отраслей, сохранивших мировой технико-технологический уровень производства;
- использование возможностей некапиталоёмкого роста производства за счёт загрузки простаивающих и более полного использования всех производственных мощностей, в первую очередь тех, которые выпускают конкурентоспособную продукцию;
- снижение налоговой нагрузки и упорядочение налоговых льгот предприятий реального сектора экономики;
- упорядочение процесса разработки, рассмотрения и утверждения целевых программ, ужесточение требований по финансовой обеспеченности их реализации.

Реализация предложенных нами подходов будет способствовать обеспечению устойчивости национальной валюты.

Литература:

1. Маляренко О.И. Особенности инфляционного процесса в Республике Казахстан в современных условиях. – Актуальные вопросы экономических наук – 2019 г., №4, с. 268-273
2. Стратегия денежно-кредитной политики до 2030 года – Утверждена постановлением Правления Национального банка Республики Казахстан от 5 марта 2021 года №26
- 3 Интернет-ресурс: // <https://nationalbank.kz/>. Годовой отчёт Национального банка Республики Казахстан за 2021 год

УДК 336.5

ШАҒЫН ЖӘНЕ ОРТА БИЗНЕСТІ НЕСИЕЛЕУДІ МЕМЛЕКЕТТІК ҚОЛДАУДЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ЖҮЙЕСІНІҢ ДАМУ БАҒЫТТАРЫН БАҒАЛАУ

Нурумов А.А.

*э.ғ.д., профессор, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті.,
Нұр-Сұлтан қаласы., Қазақстан Республикасы
E-mail: nurumov-aldash@mail.ru*

Кульчикова А.Б.

*магистрант, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті.,
Нұр-Сұлтан қаласы., Қазақстан Республикасы
E-mail: Almira.kulchikova.98@mail.ru*

Аңдатпа. Мақалада шағын және орта бизнес субъектілерінің Қазақстан экономикасындағы рөлі мен маңызы анықталған. Оны қаржылық қамтамасыз ету жүйесінің қазіргі жағдайы сипатталған. Шағын және орта бизнесті дамытудың кейбір мәселелері мен оларды шешу жолдары қарастырылған.

Кілт сөздер: шағын және орта бизнес, экономикалық даму, мемлекеттік бағдарламалар, қаржылық қолдау.

Зерттеу әдістері. Зерттеу кезінде жүйелік әдіс, логикалық және экономикалық-статистикалық талдау әдістері алынды.

Зерттеудің мақсаты. Қазақстан аймақтарындағы шағын және орта бизнестің қаржы-несиелік қолдауды ұйымдастырудың теориялық және практикалық тәсілдерін негіздеп, жетілдіру жолдарын ұсыну.

Кіріспе. Кез келген елдің экономикасында шағын және орта бизнес оның негізін құрайды, өйткені бизнес көптеген функцияларды орындайды: басым бағыттар бойынша елдің экономикалық дамуын ынталандырады, халықтың едәуір бөлігінің жұмыспен қамтылуын қамтамасыз етеді, сондай-ақ қолайлы әлеуметтік және экономикалық жағдайлар жасауға ықпал етеді. Дәл осы себептер бойынша Қазақстанда шағын және орта бизнес экономиканың маңызды секторы ретінде айқындалды.

Мемлекет басшысы Қ.Тоқаев Қазақстан халқына Жолдауында шағын және орта кәсіпкерліктің рөлін ерекше атап өтті, тиімді шағын және орта бизнес – бұл елдің әлеуметтік-экономикалық және саяси өмірінде маңызды рөл атқаратын қала мен ауылды дамытудың берік негізі. Сондықтан шағын және орта бизнесті дамыту мәселесі елдегі негізгі басымдықтардың бірі болып табылады [1].

Қазақстан Республикасы өз тәуелсіздігін алған сәттен бастап шағын және орта бизнесті жан-жақты қолдау мемлекеттік саясаттың басымдығына айналды.

Шағын кәсіпкерлікті қаржылық-несиелік қолдау дамыған елдерде орталық және жергілікті билік органдары, бюджеттен тыс қорлар, жеке, шетелдік және аралас инвесторлар мен демеушілер тарапынан жүзеге асырылады. Заңнамаға сәйкес шағын кәсіпкерлікті қаржылық-несиелік қолдауды шағын кәсіпкерлікті қолдаудың Даму қоры, жергілікті қорлар мүдделі ұйымдарды тарта отырып жүзеге асырады. Шағын кәсіпкерлікті қолдаудың мемлекеттік және жергілікті бағдарламаларын қаржылық қамтамасыз ету жыл сайын барлық деңгейдегі бюджеттер есебінен, сондай-ақ мемлекеттік және жергілікті мүлікті жекешелендіруден түсетін қаражат, қорлардың өз қызметінен түсетін кірістер, жеке және заңды тұлғалардың, оның ішінде шетелдіктердің ерікті жарналары, бағалы қағаздарды шығарудан және орналастырудан түсетін кірістер, сондай-ақ пайыздар бойынша ұйымдастырылады шағын кәсіпкерлік субъектілеріне конкурстық негізде бөлінген жеңілдікті несиелерден жүзеге асырылады.

Экономикадағы ШОБ рөлінің артуы объективті сипатқа ие. Шағын және орта кәсіпорындар желісін басым дамыту тұтынушылық және инвестициялық ресурстардың тапшылығын жеңу, халықтың жұмыспен қамтылуын және оның кірістерін ұлғайту, экологиялық проблемаларды шешу сияқты әлеуметтік-экономикалық міндеттерді шешу үшін қажет [2].

Зерттеу нәтижелері. Жоғарыда көрсетілген мақсатқа қол жеткізу үшін елдің бірқатар стратегиялық және бағдарламалық құжаттары іске асыруға қабылданды. 2000-2020 жылдар аралығында шамамен 9 бағдарламалық құжат қабылданды. 2000 жылдардың басында мемлекеттік саясаттың негізгі бағыты шағын кәсіпкерлік субъектілеріне (1999-2000 жылдар кезеңінде Қазақстан Республикасында Шағын кәсіпкерлікті дамыту мен қолдаудың мемлекеттік бағдарламалары) бағытталғанын атап өту қажет [3]. 2005 жылдан бастап мемлекет жеке бизнес санатын бөлмей, ШОБ-ты дамытуға бағыт алды (Қазақстан Республикасында шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі 2005-2007 жылдарға арналған жеделдетілген шаралар бағдарламасы) [4].

Қазақстан Республикасында шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі жеделдетілген шаралардың 2005-2007 жылдарға арналған бағдарламасы аяқталғаннан кейін Қазақстанда орта мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада шок-ты дамытудың жалпы траекториясын айқындайтын бірде-бір стратегиялық құжат қабылданбағанын атап өткен жөн. Реттеуші жүйені дамытуға (кәсіпкерлік қызметті мемлекеттік реттеудің 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы) немесе мемлекеттік қолдау көрсету арқылы ШОК ынталандыруға бағытталған жекелеген бағдарламалық құжаттар қабылданды (БЖК - 2020, БЖК - 2025, «Еңбек»).

Аталған алғышарттар өзекті әлемдік трендтер мен сын-тегеуріндерді ескере отырып, кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі мемлекеттік саясаттың бағыттарын қайта қарау қажеттілігін айқындады. Бұл мемлекетті үйлесімді дамытуға, экономикалық өсу қарқынын жеделдетуге, сондай-ақ жалпы ұлттық өнімнің құрылымы мен сапасын жетілдіруге мүмкіндік береді. Мәселен, шағын және орта кәсіпкерлікті тиімді дамыту мақсатында мемлекеттік реттеуді жетілдіру, дағдарыстық жағдайларға қолдау көрсету және уақтылы ден қою синергиясы қажет.

Вирусқа қарсы күресте алғашында адам денсаулығы мен оның өмірі үшін шаралар жүргізілген болса, енді экономиканы сақтап қалу үшін жанталас басталды. Көптеген мемлекеттер өздерінің стратегиялық және тактикалық жоспарларын қайта қарастырып, елдегі шағын және орта бизнесті сақтап қалу үшін және жұмыссыздық пен әлеуметтік мәселелерді ушықтырмау мақсатында түрлі бағдарламалар жасақтап шығаруда.

Даму қоры шағын және орта кәсіпорындарға қаржылық және қаржылық емес қолдау көрсетеді және шағын және орта бизнесті қолдаудың мемлекеттік бағдарламаларын іске асырады.

Қаржылық қолдау түрлері:

– өңірлер мен жекелеген салаларға бағдарланған бағдарламалар шеңберінде екінші деңгейдегі банктер арқылы жеңілдікпен несиелер беру және микрокредиттік ұйымдар арқылы микрокредит беру;

– бизнесті дамытуға арналған банктер ұсынатын несиелер бойынша пайыздық мөлшерлемелерді төмендету есебінен субсидиялау;

– банктік қарыздарды қамтамасыз ету ретінде ішінара кепілдік беру арқылы кепілдік беру.

Қазіргі уақыттағы шағын және орта бизнесті қолдау мақсатында жеңілдетілген несиелер берудің мынадай негізгі мемлекеттік бағдарламалары бар:

– «Бизнестің жол картасы-2025» бизнесті қолдау мен дамытудың «Бизнестің жол картасы-2025» мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 24 желтоқсандағы № 968 қаулысына сәйкес іске асырылады;

– «Қарапайым заттар экономикасы» ҚР Үкіметінің 2018 жылғы 11 желтоқсандағы №820 қаулысына сәйкес іске асырылуда;

– Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2018 жылғы 13 қарашадағы № 746 қаулысына сәйкес іске асырылатын «Еңбек» Нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамыту бағдарламасы шеңберінде несиелер беру.

Мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде қаржылық және қаржылық емес сипаттағы мемлекеттік қолдау шаралары ұсынылады (кесте-1).

Кесте 1 – Негізгі мемлекеттік бағдарламалардың шарттары

Сипаттамасы	«БЖК-2025»	«ҚЗЭ»	Еңбек	«БЖК-2025»- 1 бағыт
Пайыздық мөлшерлеме	6%	6%	6%	6%
Салалық шектеулер	Шектеусіз	Экономиканың басым бағыттары	Шектеусіз	Шектеусіз
Максималды сома	7 млрд. дейін	Шектеусіз	20 млн. теңгеге дейін	5 млн.тг. дейін (кепілсіз айналым қаражатын толықтыруға), 20 млн. тг. дейін инвестициялық мақсаттарға
Инвестициялық мақсаттарға несиелер беру мерзімі	5 жылға дейін	10 жылға дейін	5 жылға дейін	5 жылға дейін
Айналым қаражатын толықтыруға несиелер беру мерзімі	3 жылға дейін	3 жылға дейін	3 жылға дейін	2 жылға дейін
Міндеттемелерге кепілдік беру	85 дейін%	50 дейін%	-	85 дейін%
Бағдарлама операторы	КДҚ Даму АҚ	КДҚ Даму АҚ	АШҚКҚ	КДҚ Даму АҚ
Қатысушы банктер	«Қазақстан Сбербанк» АҚ, «Қазақстан Халық банкі» АҚ, «Центр Кредит банкі» АҚ, «Jysan Bank» АҚ, «Eurasian Bank» АҚ.	«Сбербанк Қазақстан» АҚ, «Қазақстан Халық банкі» АҚ, «Центр Кредит банкі» АҚ, «Jysan Bank» АҚ, «Eurasian Bank» АҚ.	АШҚКҚ	«Қазақстан Сбербанк» АҚ, «Қазақстан Халық банкі» АҚ, «Центр Кредит банкі» АҚ, «Jysan Bank» АҚ, «Eurasian Bank» АҚ.
Ескерту- [5] дереккөз негізінде құрастырылған				

Қаржылық қолдаудың негізгі түрлеріне жеңілдікпен несие беру, несиелер бойынша сыйақы мөлшерлемесінің бір бөлігін субсидиялау, ішінара кепілдік беру, жетіспейтін инженерлік инфрақұрылымды жеткізу, мемлекеттік гранттар, сақтандыру, кәсіпкерлік субъектілерінің шығындарын өтеу жатады.

Қорытынды. Қазақстанда шағын және орта бизнес мемлекеттік бағдарламаларды іске асыруға белсенді түрде тартылуда. Шағын кәсіпкерліктің жаңа кәсіпорындарын қалыптастыру және дамыту үшін қолайлы жағдайлар жасау мақсатында Қазақстанның түрлі өңірлерінде кәсіпкерлікті қолдау мен дамытудың мамандандырылған институттары құрылып, дамуда. Бұл шаралар міндетті түрде жаңа кәсіпорындар құруға әкеледі деп күтілуде. Бұл ретте әңгіме жүздеген емес, мыңдаған шағын және орта бизнес субъектілері туралы болып отыр, олар өз кезегінде ондаған мың жаңа жұмыс орындарын ашады. Бірақ одан да маңыздысы, шағын және орта бизнестің жаңа кәсіпорындарын ұдайы молықтыруды қамтамасыз ететін кәсіпкерлік орта құрылатын болады. Шағын кәсіпорындардың қалыптасқан салалық құрылымы соңғы жылдары іс жүзінде өзгермейді. Жұмыс істеп тұрған шағын бизнес субъектілерінің жалпы санынан: сауда, автомобильдерді және үйде пайдаланылатын бұйымдарды жөндеу салалары басым жағдайға ие, шағын бизнес саласында жұмыс істейтіндердің жалпы санының 40,5%-ы, жұмыспен қамтылғандардың жиынтық саны 3 370 мың адам (шағын бизнесте жұмыс істейтіндердің жалпы санының 36,7%-ы).

Бүгінгі таңда Қазақстандағы экономикалық өзгерістер құқықтық саладағы қайта құрулардан әлдеқайда алда. Жоғарыда айтылғандардың бәрін қорытындылай келе, экономикалық өзгерістер мен заңнамалық база арасындағы тең құқылы одақ қажет екенін және дәл осы теңдік Қазақстанды үлкен даму перспективалары бар экономикалық дамыған ел етуге көмектеседі.

Әдебиет:

1. Мемлекет басшысы Қ.Тоқаев Қазақстан халқына Жолдауы. Сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі. 2019 жыл 2 қыркүйек.

2. Риччери М. Роль малых и средних предприятий в развитии экономики // Проблемы теории и практики управления. 2017. № 4. - 77-83 с.

3. Қазақстан Республикасында шағын кәсіпкерлікті дамытудың және қолдаудың 1999-2000 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы туралы

Қазақстан Республикасы Премьер-Министрінің Өкімі 1999 жылғы 2 ақпан N 11-ө.

4. Қазақстан Республикасында шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту жөніндегі жеделдетілген шаралардың 2005-2007 жылдарға арналған бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2005 жылғы 12 мамырдағы N 450 Қаулысы

5. «Даму қоры» АҚ ресми сайты <https://damu.kz/o-fonde/korporativnoe-upravlenie-fonda/otchet-kso-za-god/>